

I.

**Mechkar -
the story of a Bulgarian Bear Owner**

Albin Biblom
26.1-11.2 2024

Brigitte Bardot är upprörd:

– De som behandlar björnar på det här sättet borde ställas inför internationell domstol på samma sätt som Saddam Hussein och Milosevic!

De saknar all mänsklig värdighet.

Hon talar om Rodari, en grupp romer som livnär sig på att visa upp dansande björnar – björnar i kedjor och nosring som rör sig till musik på gator och torg. Traditionen uppstod under 900-talet i Indien. 2004 finns det nästan inga dansande björnar kvar i Europa, med undantag för ett tjugotal i Bulgarien. Dessa björnar har Brigitte Bardot och hennes stiftelse bestämt sig för att rädda. I samarbete med den österrikiska organisationen Vier Pfothen har de låtit bygga ett stort reservat i de öde Rilabergen, 18 mil söder om Bulgariens huvudstad Sofia, där björnarna ska få bo utan kedjor under återstoden av sina liv.

Björnreservatet ligger strax utanför Belitsa, en liten stad där tiden stått stilla sedan plastfabriken och urangruvan lades ner för 15 år sedan, efter kommunismens fall. De två djurskyddsorganisationerna har hittills lagt ner två miljoner euro på reservatet. Det är mer än dubbelt så mycket som den årsbudget borgmästaren Hasan Ilan har till sitt förfogande för att täcka de mest skriande behoven i sin kommun, där arbetslösheten uppgår till 80 procent. När Hasan Ilan hörde talas om djurrättsorganisationernas planer, och att varje björn skulle få mat för mer pengar än en genomsnittlig månadslön, var hans första kommentar att han hellre skulle vilja vara en björn än bulgarisk medborgare. Men Vier Pfothens projektchef Amir Khalil övertygade honom om att parken skulle kunna locka turister till regionen. Sedan dess stödjer borgmästaren projektet och har hjälpt till att hitta ett lämpligt stycke mark.

– Personer som Brigitte Bardot har mycket pengar och har bestämt sig för att ta hand om djur, inte människor. Varför ska de då inte få göra det? säger han och rättar till en liten EU-flagga som står på hans skrivbord.

Vasil Danev, ordförande i den romska intresseorganisationen FORO, kämpar för att de björndomptörer som fortfarande finns kvar i Bulgarien ska erbjudas något alternativt arbete och någon form av social trygghet när deras björnar tas ifrån dem.

– För 15 år sedan var folk ganska jämlika här. Nu hamnar romerna allt längre ner på samhällsstegen. Många av dem tvingas leta mat i soptunor och deras möjlighet att studera och göra karriär är liten. Så först och främst tycker jag man ska ta hand om dem, sedan kan man ta hand om björnarna, säger han.

Likt de flesta björndomptörer arbetade Georgi Mirchev Marinov och hans bror Stefan Dimov Ivanov på ett jordbrukskooperativ under kommunisttiden.

– Med demokratin kom arbetslösheten och gathundarna, kooperativet förföll. Förr hade folk mat på bordet, säger Georgi som sedan dess har arbetat som ursar, björndomptör.

Traditionen har gått i arv från far till son. Både Georgi och Stefan gick tillbaka till yrket de lärde sig som barn när kooperativet lades ned. Utanför huset står Stefans två björnar Stefka och Violetta kedjade vid varsitt träd. Stefka köpte han när hon var två månader från ett naturreservat.

– Hon var som en dotter för oss, men när hon var två år satte jag henne i kedjor och lärde upp henne för jobbet. Nu måste de dansande björnarna bort, för Bulgarien vill inte skämma ut sig inför turisterna från väst.

Violetta köpte han till sin son Dimo. Men Dimo, som kände att björnyrket inte hade någon framtid, lämnade henne på gården och for till Italien. Nu är kontraktet skrivet med djurrättsorganisationerna och om en vecka ska björnarna hämtas. Frågan om hur björndomptörerna ska behandlas splittrar de två djurrättsorganisationerna.

– Det är inte vårt ansvar att hjälpa de här människorna. Var och en är själv ansvarig för sitt liv och det finns många saker man kan göra istället för att misshandla djur, säger Brigitte Bardot.

Vier Pfoten menar istället att den bästa lösningen för alla inblandade är att björndomptörerna får ekonomisk ersättning.

– Med inkomsten från björnen livnär de en stor familj, så det är omöjligt för oss att bara ta deras björnar. Därför har vi bestämt oss för att kompensera dem ekonomiskt, så att de har möjlighet att starta något nytt, säger Tsvetelina Ivanova som ansvarar för Vier Pfotens kontor i Bulgarien.

När Stefka och Violetta ska hämtas snöar det. Stefan står tyngd, ensam på gården tillsammans med björnarna. Vier Pfotens och Bardots representanter anländer. Nyfikna bybor och journalister samlas och ser hur Vier Pfotens ordförande Amir Khalil skjuter en bedövningspil mot Violetta som strax somnar in. Amir Khalil tar bort nosringen och visar medievant upp den inför pressens kameror.

När han sedan vänder bedövningsgeväret mot Stefka lyfter Stefan avvärjande handen och leder själv in henne i buren. Stefans björnar har befriats och ska föras till Belitsa. Han kommer att sakna dem, framförallt Stefka, men är glad över att de ska få det bra. För pengarna, 4 000 leva, cirka 20 000 kronor, som han får för Stefka tänker han åka till sin son Dimo i Italien. Där hoppas han att chansen är större att hitta ett arbete än i Bulgarien.

– Dimo har sagt att där kan man jobba med att plocka jordgubbar och apelsiner. Det kan man göra utan papper.

Björnparkens invigning närmar sig. Belitsa blommar upp för några dagar. Trasiga gatlampor lagas och den flagnade namnskylden på rådhuset fylls i med ny färg. På torget står två äldre män och tittar upp mot himlen bortom de väldiga Rilabergen i nordväst. Det ryktas att Brigitte Bardot förmodligen kommer med helikopter, eftersom en bilfärd på de gropiga vägarna från Sofia är för obekvämt. Uppe vid björnparken, bakom polisavspärrningar, är det cocktailparty för speciellt inbjudna. Premiärminister Simeon II håller tal. Han säger att björnparken visar hur väl Bulgarien tar hand om sina djur och att Belitsa nu hamnat på Europas karta.

Men Brigitte Bardot kommer aldrig, inte ens med helikopter. Istället projiceras stora bilder av henne på en skärm, där hon är ung och lättklädd. Gästerna tystnar. Via telefon från hemmet i Saint Tropez ekar hennes röst ut över bergen:

– Detta är ett vackert förverkligande av en dröm. Äntligen har björnarna återfått den frihet de aldrig borde ha förlorat.

Björnarna går omkring bakom höga stängsel nedanför cocktailtältet. Många av dem vaggar bara monotont fram och tillbaka på några få upptrampade kvadratmeter, trots att det finns både konstgjorda bäckar och stora, lummiga skogsområden. Här ska de gå tills de dör.

Albin Biblom och Jörn Spolander, 2004

Mechkar - the story of a Bulgarian Bear Owner (2005)

Tidigt en morgon 2004 tecknar Stefan Dimov Ivanov ned sin livshistoria, berättelsen som ligger till grund för filmen *Mechkar-the story of a Bulgarian Bear Owner*. Han utsätts för påtryckningar av djurrättsorganisationerna Vier Pforten och Brigitte Bardot Foundation att lämna ifrån sig sin björn Stefka, samtidigt som myndigheterna hotar med att konfiskera henne. Filmen spelades in kring byn Dryanovets och följer Stefan och Stefka under deras sista tid tillsammans.

Regi, foto: Albin Biblom
Ljud: Svetoslav Stefanov Dimov
Klipp: Thomas Lagerman
Ljudmix: Anders Nyström
Översättning: Bo Lundgren
Språk: Bulgariska
Format: s-16mm, färg, 29min
Producenter: Jenny Örnborn och Göran Olsson, Story AB
Med stöd av Hjalmar Palmgren, Svenska Filminstitutet
och Joakim Strand, Film i Skåne

I. Mechkar - the story of a Bulgarian Bear Owner **26.1–11.2**

II. Curiosity and Control **15.2–3.3**

III. The Conquest of Space **7.3–17.3**

De senaste 20 åren har Albin Biblom undersökt människans önskan att utforska men också tukta natur och djur. I en tredelad utställning med utgångspunkt i tre dokumentärfilmer får besökaren en inblick i hans djupgående research.

I alla filmerna finns människans motsägelsefulla strävan efter att vara ett med naturen och i samma andetag distansera sig från den och kontrollera den. Detta paradoxala förhållningssätt undersöks genom olika typer av fenomen, som djurparkers konstruktion, utdöende traditioner och människans idéer om expansion.

I utställningsrummet visas varje film i sin helhet under respektive utställningsperiod. Berättelserna utvidgas med fotografier, texter och arkivmaterial.

www.centrumforfotografi.se

